

Feljegyzés

a Sztanyiszlavszkij Körök 1952/53-évi munkájáról
1953. III. 1.-ig.

Az 1952. ^{x 70}-én megtartott különleges bizottsági ülés a Sztanyiszlavszkij körök 1952/53-as tematikájáról az alábbi négy témát határozta meg:

- I. A rendszer szükségessége, létrejötte, hazai alapjai, követelményei a színésszel szemben, eddigi alkalmazása.
- II. A kis igazságoktól a nagy igazságokig, az eszmei tartalomért.
- III. A színész útja önmagától a szerepig.
- IV. Összefoglalás, közben felvetődött kérdések.

Módszerként az elvi kérdéseket tisztázó központi előadást és az annak alapján színházanként megtartott szemináriumszerű köröket fogadta el.

Eddig az első téma feldolgozására került sor. A központi előadás 1952. XI. 29.-én volt, az egyes köröket az alábbiak szerint tartották meg:

Vidám Színpad	I. 24.	Déryné Színház	II. 5, 17.
Vig Színház	I. 28.	Katona József sz.	II. 10.
Szigligeti Színház	I. 28./befejezetlen.	Rádió	II. 13.
Szinkron	I. 29.	Bábszínház	II. 19.
Ifjúsági Színház	I. 29.	Maddach Színház	II. 27.
Operett Színház	I. 31.	Operaház	-
Pécsi Nemzeti Színház	I. 31.	Néphadsereg szính.	-
Falu Színház	I. 31.	Csokonai Színház	-
Nemzeti Színház	II. 3.	Kisfaludy "	-
Szegedi Nemzeti Színház	II. 3.	Játékfilm-gyár	-

A színházak és a Sztanyiszlavszkij körök.

A Sztanyiszlavszkij körök a napi művészi munkával összekapcsolódó, lényegében elméleti, tudományos munkát jelentenek az egyes színházakon belül. Helyzetük és a megtartásukban mutatkozó jelenségek tehát nem a színházaknak a Sztanyiszlavszkij rendszerhez való általános viszonyát, hanem a rendszer elméletéhez, elméleti népszerűsítéséhez való viszonyukat mutatja.

Fentiek figyelembevételével áttekintve a helyzetet, általában nem beszélhetünk fejlődésről az elmúlt évvel szemben. Erről csak egyetlen kis csoporton belül van szó. Ebbe az Operett Színház, Bábszínház és a Rádió tartoznak. /Vidékről megfelelő jelentések híján megbízható véleményünk nincs./ Az itteni körök leglényegesebb eredménye, hogy a rendszerrel, annak alkalmazásáról és annak szellemében saját időszaki kérdéseikről beszéltek. Főképp a színészi munka kérdéseivel, a színvonal megőrzésével az együttes munka problémáival foglalkoztak. Különösen értékesnek bizonyult Feleki Kamil, Kis István, Szőnyi Kató részvétele és az ahogy az Operett Színház művészei /zenekari tagjai is/ annak érdekében vitatkoztak, hogy minden előadás teljesértékű legyen. Köszönhető ez annak, hogy a színházak belső művészi élete fejlődésben van, s hogy az előkészítés - igen alaposan az Operett Színházban és a Rádióban, kissé elcsúszva a Bábszínházban - erre irányították a színház művészeinek figyelmét és gondolatait. Az itteni köröknek van haszna; a rendszer jobb eltámasztásához, jobb megértéséhez vezettek. Ezekre a továbbiakban építeni lehet. /Természetesen ez nem zárja ki azt, hogy egyes kérdésekben pl. Rádiónál nem lehetne helyesebb véleményt kialakítani./

A többi színházaknál, - bár azok között komoly különbségek vannak - ilyen eredményekről nem beszélhetünk. Ezekben a színházakban különféle formákban bár, de lényegileg a köröknek mellékesként kezeléséről van szó. A szélső esetet azok a színházak képviselik, ahol még meg sem tartották a köröket, pedig sürgetésben, segítségben volt részük. Van a színházaknak egy ilyen csoportja, ahol bár nem valami nagy érdeklődés mellett, előggé formálisan, tudott kötelességből, tartották meg a Szatnyiszlavszkij kört, s az nem is keltett nagy érdeklődést; azzal, hogy a javasolt téma szerint, az etikai kérdések központba állításával folytatók le, lett eredménye. Másrészt az, hogy alkalmat adott a meglévő szakmai, és saját színházuk iránti érdeklődés kifejtésére, némi meg erősödésére, és ahol nem volt meg, ott többé-kevésbé éles formában, felvetette az ilyen érdeklődés szükségességét, fontosságát. Ezekben a színházakban majdnem mindenütt napirendre került az előadások leromlása elleni küzdelem fontossága is. Ebbe az utóbbi csoportba tartozik a színházak zöme. A jó részben meglévő érdeklődésre nyitott teret a kör a Nemzeti Színházban, Ifjúságiban, Vig Színházban és felvetette az érdeklődés szükségességét a tanulás fontosságát a Nemzeti Színházban, Vig Színházban/azok érdektelenebb részével szemben/s a Vidám Színpadon. Ezekben a színházakban újból megnyilvánult, hogy a rendszernek igen értékes támogatói, terjesztői vannak. Másrészt Cellért Endrét, Beszenyeyi Ferencet, Apáti Imrét stb. gondolunk. Eredménye ezeknek a köröknek, hogy az etika kérdéseiben kiváló és jeles művészek /pl. Bihari József, Komlós Vilmos/ találtak kapcsolatot a rendszerhez. Mellettük számos olyan u.n. "középkader" művész van, akik hosszabb rövidebb ideje érdeklődnek a rendszer iránt s az ő további elmélyedésük első sorban az együttesek kialakítása és jövője érdekében fontos.

Kevés látogatja volt a Madách Színház Szatnyiszlavszkij-körének, amely először érdeklődés híján elmaradt, másodszer elég céljavesztetten zajlott le. Bár sok kérdésről volt szó és azott szó a továbbképzés fontosságáról és szükségességéről is, utóbbi megrekedt a paszta technikai, mesterségbeli továbbfejlesztésnél, az etikai kérdések lényegéről nem sokat vitatkoztak, nem sok eredményre jutottak. Eredményként számított, hogy Uray Tivadár, Pécsi Sándor stb. elmondották otthoni munkájuk módszerét, s ez bár önmagában véve értékes, sőt igen értékes, a kör egészének célja a rendszer jobb megismerése szempontjából, csak melléktermékként fogható fel.

Vidéken a hiányzó és hiányos jelentések miatt legfeljebb annyit látnak, hogy a színházokban a továbbfejlesztés össze és igaz vága él, - hiszen minden beérkezett jelentés beszámol a vita élénkségéről, a résztvevők nagy számáról és nem egy helyen meg kellett, vagy meg kellett volna ismétetni a kört. - a színházak vezetősége viszont továbbra is mellékesként kezelte azt. Mellékesként kezelte, mert mint Szolnokon, Pécsen nem ismételte meg a kört. Szegeden más témával vonta össze és így megakadályozta szabad kibontakozását. Miskolcon pedig jócskán eltérve a megadott témától olyan elvi kérdéseket is felvetettek amelyek nyilván szétesztették a figyelmet és amint pár miskolci színházzal való beszélgetésem mutatja nem is hagytak elég mély nyomot. /Itt a megadott témán kívül fölvetették még a naturalizmus, realizmus, szocialista realizmus az irodalomban és színpadon, valamint a filozófiai cselekvés kérdését is./ Külön kérdés a Kisfaludy Színház, ahol a megküldött anyagot és javasolt témát teljesen figyelmen kívül hagyva hetenként tartanak "Szatnyiszlavszkij kört", másképpen, de annak anyagától is függetlenül.

A Szövetség és a Szanyiszlavszkij körök irányítása.

A Szövetség a legelőjelemlített bizottsági ülésen tartalmilag is, mennyiségileg is, helyesen állapította meg a tematikát. Nem volt azonban már akkor sem kielégítő a körök megtartásának módszerével való foglalkozás és ez még ma sem tekinthető teljesen tisztázottnak.

Komoly hiba történt már az első körök megtartásának szervezése körül. A Szövetség egyes munkájával, konferencia stb. való egybenangolási törekvése miatt a körök kezdőpontja elcsúszott. Már a központi előadás időpontja is, Major elvtárs előadásának sokszorosítása méginkább, és még ehhez képest is feleslegesen kitolódott az egyes körök megtartása. Egyes színházak vezetőinek helytelen hozzáállása nem menti a Szövetség közlekedési Szanyiszlavszkij kör feloldása lehetőségét abban a tekintetben, hogy az egész elmaradt.

Az egyes körök előkészítésében végzett munka Pesten változó értékű volt - helyvel-körökkel a nullával egyenlő, vidéken teljességgel semmi, ez utóbbi azonban a színházakon maradt, akik nem adták lehetőségét a megszervezésre, mert legfeljebb pár nappal előre jelentették be a kör megtartását.

Következtetések: A Szanyiszlavszkij körökön és ezzel kapcsolatban az elméletben való előbb vázolt rossz viszony láttán felvetődik az a gondolat helyese-e a Szanyiszlavszkij köröket, mint a rendszer általános propagálásának és oktatásának formáját továbbra is fenntartani. Megértsélt ez a gondolat az, hogy mind homániból, mind a Demokratikus Német Köztársaságból egyező és hasonló jellegű hibákra számolnak be a tudósítások. Nem kellene más-más, jobban az egyes színházak sajátos kérdéseivel alkalmazkodó egyedi módszereket találni arra, hogy a rendszer programját és terjesztését, elméleti síkon való alkalmazását elősegíthessék.

Amennyiben megtartjuk a Szanyiszlavszkij körök jelenlegi formáját, akkor azokban a színházakban ahol az érdeklődés igen csak nagy, az elméleti foglalkozással szembeni idegenkedést jobban megváltoztathatjuk, megvitatások iránti érdeklődés nem terjed túl a saját munka pillanatnyi részletei iránti érdeklődésekre, a köröket feltétlenül ehhez kell kapcsolni. Ez olyan formában lehetőséges, hogy egyrészt a köröket hozzákapcsoljuk valamely nemrég bemutatott darab értékeléséhez azaz az értékelést úgy tartják meg, szükség esetén két alkalommal, hogy a körökben követekezessen megvitatásuk a kis igazságok szerepét. Hogy a csak elméleti foglalkozással szembeni idegenkedést jobban megváltoztathatjuk, és hogy a köröket a csak gyakorlatban jól megértő színészek számára is közlekedésközvetítő tegyük, arra van szükség, az egyes körökön belül bemutatással értékeléssel, lehetőleg az éppen aktuális darab egy-egy jelenetnek lejátszásán és ismételt lejátszásán keresztül, a rendszer valamilyen elvét pl. a kis igazságokét.

Síhez természetesen mind a színház vezetői mind az előadók, mind a Szövetség részéről sokkal nagyobb mértékű, sokkal odaadóbb munkára van szükség. Különbös fontosság van ebben a munkában az egyes köröket megvitató művészeknek és az általuk, velük végzett gondos, minden egyes kör alaposan megtervező előkészítő munkának. Síhez feltétlenül szükség van arra, hogy a Szanyiszlavszkij körök feloldása megvitatása és meg tudja vitatni a színházak vezetőit az egyes körök előadással, melyik darab értékeléséhez lehet hozzákapcsolni a témát és milyen jeleneteket lehet a körök felhasználni. Ez a követelmény maga után vonja hogy a Szanyiszlavszkij-körök szövetségi feloldásának elméletileg is, de főképp gyakorlatilag sokkal magasabb színvonalon kell ismernie a Szanyiszlavszkij rendszert.

A nagy időbeni gazdaságok megakadályozására a Szövetségben belüli részben az egyes Szövetségi munka tervekkel szembe állításra, részben Szanyias-munkákja sűrűsége megjelölésére van szükség.
Hogy az egyes színházak vezetői /nem vonatkozik ez azokra, akik ké-nyelmesen a körök és legelőbb egy problémák megjelölés fontosságát talál- domlatsanak neki, /ne halogassák azt azért, mert bemutatásra készülnék, /szükség van a Miniszterium kemény támogatására. Ezt kérjük a főosztály- tól.

ORZSÁGOS LEVELTÁR
P. SZANKÓ

222